

Polinger Ágnes: Segíti vagy gátolja a (teológiai, bibliológiai, természettudományos, pszichológiai) tudás a személyes hitet?

Ami most következik, nem igazán előadás, inkább vitaindító gondolatok.

Lesznek benne – nem annak szánt, de – kicsit provokatív megállapítások, meglepő, de kikerülhetetlen tények, és reményeim szerint mindnyájunk számára vállalható közös értékeként elfogadható eszmék is.

Előzetes feltételezés:

Saját meggyőződésem, hogy ha nem is tudjuk pontosan hogyan, de hisszük, hogy Isten teremtette a világot, benne minket, embereket, sajátos gondolkodási képességeinkkel, és a teremtett világot, valamint őt megismerni akarásunkkal. Ezért, ha Istent keresésünkben egymással összeegyeztethetetlen következtetésekre jutunk, akkor a megállapításainkat kell megkérdőjelezni, és nem Istenről vagy a világról feltételezni, hogy szeszélyes, ellentmondásos vagy eredendően kaotikus.

Vázlatosan:

- Először a hit rövid fogalom-meghatározását fejtem ki.
- Ezután részleges bepillantás következik a katolikus dogmatikába.
- A következő fejezet a Bibliáról, mint könyvről szól.
- Majd a természettudományos és pszichológiai megállapításoknak a hittel való kapcsolatáról fogok beszélni.
- Végül némi vallomás a saját hitemről és Istenképemről.

A hit – fogalomtisztázások

Alábbi definíciók az írott magyar értelmező szótárból valók, hasonló, alaposabb meghatározások is feltehetőek, de első megközelítésnek ezek talán használhatók lesznek a mostani beszélgetésünk indítójához.

Tehát a hit

1. olyasmiről való meggyőződés, amit nem tudunk igazolni, vagy
2. meggyőződés valamely természetfölötti lény létezéséről, vagy
3. valamely vallás tételeinek a rendszere, vagy
4. bizalom valakinek a jellemében, képességében, vagy
5. valamely jelenség, tárgy vagy funkció alkalmasságának feltételezése.

A végéről kezdem, mert az utolsó kettőnél könnyen kicserélhető a „hit” más szavakra, amelyek pontosabban leírják az adott jelenséget.

Tehát: a „valamely jelenség, tárgy vagy funkció alkalmasságának feltételezése” az egy előzetes ismeretből fakadó „**tudás**”, vagy „**feltételezés**”. Ha számtalanszor láttuk, tapasztaltuk, hogy hogyan működik pl. egy gép, vagy szerszám, az feltehetőleg legközelebb is ugyanúgy fog működni.

A „valakinek a jellemében, vagy képességében való bizalom” szintén nem az hitfogalom, amivel nehézségeink lennének. Ha valakit ismerek, akkor nagy valószínűséggel meg tudom **jósolni**, hogy pl. adott erkölcsi kérdésben hogyan vélekedik, vagy adott helyzetben hogyan cselekszik. A képességben való hit pedig szintén előzetes ismeretek alapján való **következtetés**, hogy tudniillik az illető képes lesz pl. jól megoldani egy adott feladatot.

Az első kettő definíció „az olyasmiről való meggyőződés, amit nem tudunk igazolni”, és a „meggyőződés valamely természetfölötti lény létezéséről”, már problémás lehet, vagy legalábbis vitára adhat okot.

Az, hogy „**meg vagyok győződve valamiről, amit nem tudok, vagy nem is lehet igazolni**”, ez már nem valódi „bizonyosság”, csak **szubjektív meggyőződés**. Ezt a fajta hitet nem lehet másnak átadni. Valami – addig ismeretlennek – az elfogadásához még egy gyermeknek is, de még inkább egy felnőttnek – egyáltalán az emberi elmének - ismeretek, reprodukálható kísérletekkel, vagy logikával igazolt tények kellenek.

A valamely természetfölötti lény létezéséről való meggyőződés szintén csak szubjektíve létezhet.

Ha szubjektív, akkor egyedi. Ha elég egyszerű és általános, pl. csak érzés, megérzés, sejtés, hogy létezik; vagy elképzelés, hogy létezh~~et~~, vagy **léteznie kell** a természettudományosan megismerhető világon túl is valaminek akkor több, erről gondolkodó ember számára lehet ez egy közös „hit”.

De minél bonyolultabb, kidolgozottabb ez a túlvilági kép - az ottani életre jutás hogyanjáról, az ottani élet folyásáról, a csak ott létező lények létéről, milyenségéről, viselkedéséről - különböző emberek képzeletében nem jelennek meg azonosan vagy hasonlóképpen.

Ha valaki, akár egy személy, akár egy közösség, akár egy vallás, akár egy intézmény, ilyen típusú, tehát nem igazolható „hitet” megkövetel, az tulajdonképpen olyan meggyőződést vár el, ami nem valódi meggyőződés. Lehet, hogy gyermekként a neveltetéssel beleivódik valaki tudatába, és ha felnőtté válva nem gondolkodik rajta, akkor megmaradhat tudatosság nélküli, tulajdonképpen vakhitnek. A passzív elfogadással, vagy gondolkodás nélküli átvétellel saját meggyőződésnek vélt és mondott metafizikai állításokat lehet hitnek nevezni, de ha valaki komolyan elgondolkodik rajtuk, az időről időre súlyos belső konfliktusokra számíthat.

Úgy hisszük, hogy Isten az általunk ismert világ valamilyen módon való alkotója, és mi emberek „teremtmények” vagyunk. Azt látjuk, hogy korlátos ismereteinkkel, és korlátos gondolkodási lehetőségeinkkel együtt szert tehetünk egyre több ismeretre a körülöttünk lévő világról. Lehetnek továbbá elképzeléseink az azon túlról is, ami esetleg nem magyarázható a meglévő, bizonyítható tudásunkkal, de ezek semmiképpen nem állhatnak szemben az Isten által teremtett törvényeknek. Bármely hitrendszer csak akkor válhat elménk számára befogadhatóvá, ha tételei következetesek, és nem mondanak ellent egymásnak.

Bizonyos szubjektív hitekből nagy képzelőerővel és/vagy elragadtatással, és/vagy karizmatikus hévvel rendelkező és/vagy vonzó emberek, tanítók követőket toboroztak, vagy – sokszor nem is szándékosan, de – követőkre találtak. Ez a kezdeti tanítványi kör már sajátjaként élte meg az alapítójuktól átvett isten-, és világképet. Ha ez a kör erőteljes növekedésnek indult, akkor egy idő után vallássá nőtte ki magát, majd intézménnyé válva – már uralkodókkal kötött alkukkal – bizonyos földrajzi területeken kötelezővé is vált, képviselői pedig erőszakosan vagy szelíden, de világelsővé, sőt egyeduralmukodóvá szándékoztak azt tenni. Ez pedig a máshonnan indult, és másféle hitrendszerrel rendelkező csoportokkal való pl. gazdasági kapcsolatokban feszültséget okozott, majd vallásháborúkhoz vezetett.

És ezzel már eljutunk a „hit” harmadik definíciójához, amely „valamely vallás tételeinek a rendszere”. Ez egy teljes világképet, istenképet, túlvilágképet jelent. Egy ilyen rendszer kidolgozása időben évszázadokat, leírása pedig könyvet, annak magyarázata, könyvtárnyi köteteket is jelenthet.

Tudomány, természettudomány, humán tudományok, és a bölcsészet.

A felosztás és a besorolás nem mindig egyértelmű, a pszichológia és a bibliológia leginkább interdiszciplinárisnak minősül. A nem természettudományokat pl. angol nyelvű szakirodalom nem is mindig nevezi tudománynak (pl. humanities, Arts elnevezés), mert a szigorúértelemben vett tudomány definíciószerűen magában foglalja, hogy állításai **megfigyeléseken, reprodukálható kísérleteken és logikus következtetéseken alapulnak**.

A nem természettudomány ágazataira ez nem mindig igaz, noha vannak olyan statisztikai, kísérleti úton nyert megállapításai is, amit felhasználnak, de teljességében nem érvényesek rájuk a tudomány előbbi kritériumai.

A teológia többféleképpen határozza meg magát, de egyszerűsítsük most le arra, hogy Istenről, túlvilágról, hitről beszélő bölcsészet.

Kezdjük el a vizsgáldást a teológiával, mivel ennek a tárgyköre van a legközelebb a hithez.

Vegyünk egy példát a római katolikus vallás hittételeiből.

Kezdjük néhány kérdéssel.

1. Mit gondoltok, kell-e egy megkeresztelt katolikusnak ismerni a katolikus dogmákat?
2. Kell-e hinnie egy megkeresztelt katolikusnak az összes katolikus dogmát?
3. Mi a dogma?
4. Mit gondoltok kb. hány katolikus dogma létezik?

De fide (hittétel, hitigazság, dogma).

Olyan tétel, amelyet az Egyház a rendes tanítóhivatal által, vagy pápai vagy zsinati definíció útján úgy hirdet **Istentől kinyilatkoztatott igazságként**, hogy e tétel tagadása eretnekség. Ez jelenti azt, hogy minden hívőnek isteni és katolikus **hittel kell hinnie**.

Csak ízelítőül alig több mint egy tucat dogma, amikről egyenként sem lenne haszontalan eszmét cserélni, de most csak érintőlegesen gondoljatok bele, melyiket tudjátok „isteni és katolikus hittel hinni”.

Kezdjük az egyik legismertebbel:

„Az egyházi kánonba foglalt könyvek sugalmazottak. (De fide - DH 1502-1505, 3006, 3029.)”

A sugalmazás

Egy újabb fogalom, ami mellett nem lehet elmenni, ha nem tisztázzuk a katolikus egyház szerinti jelentését. (Később visszatérek a protestáns értelmezésre is). A teológiában először Szent Ágoston (első század), Aquinói Szent Tamás (XIII. század), majd a II. Vatikáni Zsinat (1962-65) állapítja meg a mai napig hivatalos meghatározást:

A Magyar Katolikus Lexikon szócikke ez így írja: „A kat. tanítás szerint a Szentírás minden könyvének tartalmát és előadási formáját Isten akarata határozta meg, s ő úgy vezette az emberi szerzőt, hogy azt és csak azt írja meg, amit Isten akar.” De az emberi szerző nem egyszerű eszköz, aki diktálás után ír, hanem Isten úgy hat rá, hogy teljes belátással, szabadon és egyéni képességeinek használatával írja le, amit Isten akar. - Az isteni hatásnak és az emberi szabadságnak ez az együttműködése éppen olyan **misztérium, mint minden hatékony kegyelem**.

Vagyis, ha a vallási tanításban egyértelmű ellentmondásba ütközünk, mint pl. a szabad akarat, és az isteni diktálás együttese, akkor ezt misztériumnak kell tekinteni --, ami annyit jelent, hogy megmagyarázhatatlan, vagyis a katolikus vallás tanítása szerint nem lehet, és nem is szabad tovább vizsgálni. Ez a teológiában megengedett, a természettudományban viszont, ha ellentmondásba ütközünk, akkor kötelező keresni, vizsgálni, végére járni, hogy két állítás közül melyik volt, és melyik téves.

További dogmák:

„A Szentírás a maga egészében és minden részében sugalmazott mű. (De fide)”

„Isten természete felfoghatatlan az emberek számára. (De fide)”

És ezután több tucat megállapítás - ami dogma - következik a felfoghatatlan Istenről, olyanok, amik nagyon is felfoghatók, de nem igazán a tökéletességre utalnak, mint pl.

„A világ Isten dicsőségére lett teremtvé. (De fide)”

„A Szentlélek származása nem születés, hanem lehelés útján történik. (De. fide.)”

„Isten a teremtett világot gondviselésével gondozza és kormányozza. (De fide)”

és elég ellentmondásosak mint pl.:

Isten végtelenül igazságos. (De fide)

Isten végtelenül irgalmas. (De fide)

Vagy:

Isten a teremtett világot gondviselésével gondozza és kormányozza. (De fide)

Ősszüleink a bűn miatt elvesztették a megszentelő kegyelmet és felkeltették Isten haragját és felháborodását. (De fide)

Aztán egy kevésbé elvont, de igen meghökkentő dogma az Isten által teremtett női szervek biológiai működésének megkérdőjelezéseként: dogma Jézus anyjáról:

Mária szűz a szülés előtt, a szülésben és a szülés után. (De fide)

Majd dogma a politikai berendezkedésről:

Krisztus hierarchikus szervezetet adott Egyházának. (De fide)

Az **isteni jog folytán** a püspökök a kormányzás rendes és közvetlen hatalmával rendelkeznek részegyházaik felett. (De fide)

És a híres tévedhetetlenség dogmája:

A hit és az erkölcs dolgaira vonatkozó tanítások végső döntéseiben az Egyház tévedhetetlen. (De fide)

Az egyedül üdvözítő hovatartozásról:

Az Egyházhoz tartozás minden ember számára szükséges az üdvösséghez. (De fide)

A bűn, bűnhődés, és bűnbocsánatról:

Az Egyház feloldozása a bűnöket valóban, tökéletesen és közvetlenül eltörli. (De fide)

A fel nem oldozott bűnök büntetéséről:

A pokol kínjai és szenvedései örökké tartanak. (De fide)

A halálról – a biológiai szükségszerűség helyett:

Az üdvösség jelen rendjében a halál a bűn büntetése. (De fide)

És, bár tudvalevő, hogy évszázadok óta sok katolikus pap, katolikus teológus, és más rokon pályák képviselői, mint pl. filozófusok, történészek, nyelvészek próbálták a dogmákat másként értelmezni, esetleg megkérdőjelezni, vagy elvetni, esetleg csak figyelmen kívül hagyni, azoknak csekély jelentőséget tulajdonítani. Így próbáltak, próbálnak megmaradni a katolikus egyház keretein belül, de a nyilvánvaló kínlás sok szenvedést okoz.

A kritika súlyosságától, és az adott történelmi kortól függően ezeket a másként gondolkodókat eretnekként kivégezték, kiátkozták, tanaik visszavonására kötelezték, a későbbi korokban enyhébb büntetésként esetleg a tanítástól eltiltották, kétélyeik elhallgatására kérték, vagy hallgatólagosan túrték.

Az elkötelezetten egyházban maradást választók között is voltak, akik próbáltak más értelmet tulajdonítani a dogmáknak, amit némi eufemizmussal „dogmafejlődésnek” mondtak -- bár ez végső soron azt jelentette, hogy az ellenkező értelmet tulajdonítottak neki --, ahelyett, hogy elvetették volna.

De erre vonatkozóan is született egy dogma, és ez a csattanó:

Nincs dogmafejlődés dogma-átalakulás értelmében; vagyis a hitletétemény nem szenvedhet lényeges változásokat sem terjedelem, sem tartalom dolgában, és az egyszer megállapított dogmák nem nyerhetnek attól eltérő más értelmezést. (De fide – DH 3043.)

Ezzel zárom ezt a fejezetet, azzal a merész kijelentéssel, hogy ha valaki ezeket kell, hogy higgye – esetleges, sőt inkább szükségszerű – józan, és/vagy lelkiismereti tiltakozása ellenére, nos, akkor ez viaskodás biztosan nem erősíti a hitét.

Lehet ugyan elhessegetni, hogy nem gondolkodunk ezekről, nem ez a fontos a hit megélésében és a hétköznapi életben.

Mi viszont most vizsgálódunk tovább.

A katolikus teológiába vetett bepillantás után következzen a Bibliáról

A Bibliáról, mint könyvről tudható, hogy részeinek keletkezése mintegy másfélezer évet ölel fel, leírásukat megelőzte a hosszabb-rövidebb ideig tartó szóhagyomány útján való terjesztés.

Irodalmi műfaja többféle: történelmi krónikák, mítoszok, költemények, bölcsességek, példabeszédek és apokaliptikus látomások.

Beszélhetünk külön az Ószövetségről, külön az Újszövetségről, valamint a kettő összevetéséről. Arról, hogy a kettő között hierarchikus vagy mellérendelt-e a kapcsolat, mennyi a történelmi hitelessége egyiknek, másiknak.

A személyes hit szempontjából az a fő kérdés, hogy mennyiben gondoljuk Isten által sugalmazottaknak, erkölcsi támpontul szolgálónak, vagy olyan írásműnek, amely adott korban, és akkori, különféle szempontok szerint válogatott, szerkesztett írások gyűjteménye.

A vélekedésekről és elemzésekről ismét csak könyvtárnyi az elérhető anyag, és a feldolgozások sokfélesége is kimeríthetetlen.

Ezért a Bibliáról, és annak értelmezéséről is csak érintőlegesen tudok beszélni.

A katolikusból kivált, protestáns nézet lényegéről, a katolikkal szemben megfogalmazott tételeiről következik néhány gondolat.

A több protestáns nagy-, és kiségyház számára a Biblia az abszolút, és egyetlen elfogadott hivatkozási alap. A protestantizmus alapító atyái a Bibliát nevezték ki az új vallás hitének alapjául. Elutasítván az akkori katolikus egyház tanítóhivatala által támogatott, idegborzolóan istentelen gyakorlatot a Bibliához való megkérdőjelezhetetlen hűséget gondolták az egyedül megfelelő útnak az Istenhez való visszatéréshez.

Így sok, a világtól és emberitől elrugaszkodott katolikus dogmát nem fogadtak el, bár később, főleg a Biblia szélsőséges misztifikálása révén itt is megjelent a fundamentalista szélsőséggé válás.

Paradoxonnak minősített ellentmondások

A protestáns teológiában a sugalmazás azt a folyamatot jelenti, amelynek során Isten Szentlelke által olyan közvetlen és tévedhetetlen módon közli az üzenetét, hogy az emberi írók által lejegyzett szövegek (a Szentírás) teljes mértékben Isten szavának tekinthetők.

A protestantizmus nagyegyházzá válásával kialakultak az egymástól kissé vagy nagyon különböző protestáns egyházak, azokon belül konzervatív és progresszív irányzatok, gondolatok, teológusok, amelyek közül néhányan kicsit árnyalják a Biblia mindenek-felettségét, de nem vonják kétségbe, hogy a Biblia Isten szava és akarata. Viszont a több részre bomlott protestáns egyház, és annak egyéni képviselői a Biblia értelmezésében szerteágazó álláspontot képviselnek.

Kis eltéréssel a katolikus és a protestáns nézet ugyanazokat az Ószövetségi írásokat fogadja el sugalmazottnak, bár ez a kis eltérés is alapot adhat a vitára, sőt összecsapásokra, sőt vallásháborúkra is. A katolikus nézet némi teret enged a történelmi kontextus, a műfajok és az emberi szerzők korlátainak vizsgálatára, a protestáns nézet viszont azon az állásponton van, hogy a Biblia minden egyes szava tévedhetetlen.

Vagyis a hivatalos katolikus teológia lehetőséget ad a leírt szövegek némi kritikai olvasatára és értelmezésére, de ezt az értelmezést kizárólag a katolikus egyház keretei között, és kizárólag a Tanítóhivatal irányításával engedi.

A protestáns teológia viszont a Biblia minden szavát Istentől jönnék állítja, ellenben megengedi, hogy minden hívő a Szentlélek által maga értelmezze.

El lehet gondolkodni azon, melyik ad nagyobb, vagy egyáltalán lehetőséget az egyén saját, Istenhez vezető útkereséséhez.

Hogyan segíti vagy gátolja a természettudományos tudás a személyes hitet?

Előzetes megállapítás:

A természettudományok alapvető tulajdonsága, hogy nem céljuk bármiféle kizárólagosságra, vagy véglegességre való törekvés a kutatott jelenségek, szabályosságok, törvényszerűségek megtalálásakor. Éppen ellenkezőleg, a további vizsgálódások, tesztek, próbák, cáfolatok keresése mindennapi. Nem presztízsveszteség, ha újabb bizonyítások áthúzzák, részhalmazzá szűkítik, vagy relativizálják az előzőleg tett megállapításokat.

Ha pedig nem sikerül választ kapni a kutatott tárgyra vonatkozó kérdésekre, akkor a vonatkozó ismeretek, illetve tudás hiányaira és/vagy elménk korlátos lehetőségeire hivatkozva nyitva hagyja a kérdést.

A természettudományos gondolkodás, kutatás, módszertan nem arra szolgál, és nem is alkalmas arra, hogy Isten létét és mibenlétét vizsgálja. Ezért nem is tesz ilyesmit, nincs ez irányú, a tudományos közösség által elismert megállapítása.

Vannak írások, mint pl. a „Természettudománnyal Istenhez”, amiben egy elkötelezett hitvédő gépészmérnök kifejti, hogy a természettudomány ismerete a keresztény világnézethez vezet.

Jó szándékú igyekezete dacára, fogalomzavaros érvei számomra ennek éppen az ellenkezőjét bizonyítják.

Azok a nagy formátumú természettudósok, akik egyáltalán foglalkoztak a hit, nem hit, túlvilág léte, nem léte kérdésekkel, különféleképpen foglaltak állást.

A természettudósok egy része vallásos hívő, egy része saját egyéni módján hívő, egy része ateista, egy része pedig a „nem tudható” álláspont kategóriába tartozik. És vannak köztük, akik erről nyilatkoznak, mások pedig ez irányú vélekedésüket inkább megtartják a privátszférájukban.

A természettudományban legmélyebben benne lévőket tehát nem a természettudományos tudásuk, hanem másvalami viszi saját hitkeresésük útján, vagy tartja valamelyik vallási vagy nem vallási – eszmei és/vagy gyakorlati – közösségben.

Úgy tűnik, hogy a természettudomány nem ad választ. Több tudós nyilatkozatából viszont kitűnik, hogy munkássága megerősítette őket saját, előzetesen meglévő meggyőződésükben.

A pszichológia és a hit

Ez témánkat tekintve ingoványos pálya.

A pszichológia ősatyja, Freud, ateista volt, és ettől a hagyománytól utódai is nehezen szabadulnak.

Mindenesetre Freudnak a vallásosság lélektani okairól tett cáfolhatatlan megállapításai alkalmasak arra, hogy ki-kí górcső alá, vagy mérlegre tegye saját Istenhitét.

Ennek a kifejtése külön előadást, megbeszélést igényelne, erre tehát nem most nem vállalkozom.

Azt viszont fontos hangsúlyozni, hogy a pszichológia nem természettudomány, hanem bölcsészet, illetve társadalomtudomány. A pszichológia rendkívül komplex területet, az emberi lelket vizsgálja. A lelket pedig nem lehet egymástól független részekre bontva megismerni. A pszichológiában az egyes ember viselkedésének, döntésének, kételyeinek, kríziseinek teljes ok-feltáró nyomozása többféle, akár valid eredményre vezethet. Az egyes személyről szóló - bármennyire is alapos - lélektani ismeretek, megállapítások pedig alkalmatlanok arra, hogy egy későbbi viselkedést, döntést nagy biztonsággal meg lehetne jósolni általuk. Az előrejelzés természettudomány által vizsgált területen elvárt, a pszichológiai munkában pedig értelmetlen, ha mégis próbálkozunk vele, állandóan cáfolatokba ütközünk, finomabban szólva meglepetésekre számíthatunk.

A vallás és a pszichológia a bűn, nem bűn megítélésében egymástól teljesen eltérően vélekedik.

A vallások általában sokat foglalkoznak a „bűn” kérdésével. Van, amelyik vallás maga – vagy a vallás fanatikus képviselője – a legkisebb elkövetett vétséget – az Isten, a dogmák, az embertársak, a természet ellen – bűnnek tekint, annyira, hogy a naiv hívő már egy lélegzetvételét is aggódva figyelheti, nem másoktól vett-e el valamit, ami miatt ő kivítva Isten nemtetszését. Ugyanígy a bűnös cselekedeteknek még a gondolata is szigorúan büntetendő bűnnek minősülhet.

A pszichológia nem igazán ismeri el a „bűn” fogalmat. (Kivéve persze a jogrend szerint meghatározottakat.) A pszichológia inkább feltárja, megmagyarázza a bűnnek tekintett cselekedetek indítékait, egyéni vagy kollektív múltban lévő gyökereit. A pszichoterápia pedig abban próbál segítséget adni, hogy az egyén megszabaduljon a bűntudatától, ami akadály a személyiségfejlődésnek, és a boldog, vagy a legalább szabad és önazonos életvezetésnek.

Freud után száz évvel egyébként a mai pszichológusok vallásosság szerinti eloszlása már hasonló mintát ad, mint a természettudósoké, vagy a civilizált össznépeségé.

Lassan a vége felé közeledve egy kis mentegetődzés:

Nem jutott idő olyan filozófiai próbálkozásokra, melyek összhangba akarták hozni a természettudomány ismereteit vagy logikáját a Biblia írásaival vagy a katolikus tanítóhivatal kijelentéseivel. Mint pl. *Pascal* fogadáselmélete, *Teilhard de Chardin* evolúciós elmélete, [Várkonyi Tibor Genezis 2020](#) című írása.

Nem jutott idő a Bibliai műfajok: a történelmi krónikák, mítoszok, költemények, bölcsességek, példabeszédek és apokaliptikus látomások kifejtésére, példákra és elemzésükre.

Nem jutott idő Jézus „hit”-fogalmának analízisére.

De még egyszer röviden visszatérek a személyes hithez, amihez a tudományok eredményei nem juttatnak el, de úgy tűnik nem is gátolnak minket.

Mi gátolhatja az Istenhitet?

Az intézményes vallások vezetőiben és gyakorlatában megnyilvánuló képmutatás, kétszínűség.

Az Istenről szülőktől kapott, otthon, iskolában hallott, irodalomban, festészetben látott, egyáltalán a kultúra által közvetített, ellentmondásos, ijesztő vagy taszító Istenkép.

Mi segítheti az Istenhitet?

Hiteles szülői, pedagógusi, kortársi minta. A gondolkodásunk, lelkünk mélyéről jövő, sejtett, érzett „legfőbb jó” iránti vágy.

Eleinte minden gyermek abban a hitvilágban, vagy nemhit-világban hisz, amit a szülei, a baráti, iskolai közeg közvetít számára.

Elhiszi, hogy a gólya hozza a gyereket, és a Jézuska a karácsonyi ajándékot. Elhiszi, hogy az Isten jóságos öregapó, és elhiszi, hogy ha rosszat tesz, üstben fogják égetni örök tűzön. Vagy elhiszi, hogy a vallások csak arra valók, hogy megtévesszék, és elnyomás alatt tartás az emberek, és a vallásosok nem gondolkodó, buta népek.

Ám a gyermek később kamaszodva, felnőve óhatatlanul megkérdőjelezi, átgondolja ezeket, és vagy tudatosan, vagy csak gyakorlatával úgy dönt, hogy szülei mintáját folytatja. Meggyőződésből, kényelemből, vagy érdekből. Vagy pedig keresi, megkeresi és megtalálja a hozzá leginkább illeszthető másféle hit-, vagy nemhit-világot. Ezt is teheti meggyőződésből vagy érdekből.

Jó-e hinni az Istenben?

Úgy gondolom, hogy igen. Ha nem is érhetjük el, földi életünkben közelíthetjük, megélhetjük az Isten Országát, ami a legnemesebb és egyben a legboldogítóbb életcél lehet.

Jézus szavaira hagyatkozva nem is olyan nehéz megtalálni: „... Az Isten országa nem jön el szembetűnő módon. Nem lehet azt mondani: Nézzétek, itt van, vagy amott! Mert az Isten országa közöttetek van” (Lk 17,20-21)

Epilógus

Talán az eddig elhangzottakból is kiderült, hogy én nem akarok, nem is tudnék olyasmiben hinni, amiben nem tudok hinni. Nem csak azért nem,

- mert pl. a katolikus dogmák ellentmondások,
- mert olyan dolgokról is kijelentéseket tartalmaznak, amiben egy vallás nem kompetens, mert az a természettudományok területe,
- mert a vallások dogmái saját vallásukat legjobbnak, sőt legtöbbször kizárólagosan egedül üdvözítőnek tekintik, ami ellenkezik nem csak a végtelen Szeretettel, hanem már a humán minimum alapelvvel is.

A Jézusi tanítás elsősorban etikai tartalmú, tehát az életünk alakításáról szól. Ez elegendő célt és feladatot ad számomra, mind az elvi tisztázások tekintetében, mind a mindennapi élet feladatainak, kihívásainak megfeleléséhez. Az Isten létéről való bizonyosság megtalálását nem gondolom elérhetőnek, és a túlvilágot ezen a világon megismerhetőnek.

Ellenben nem gondolom lenézendőnek, vagy hiábavalónak, ha antropomorf módon közelítjük meg az Isten mibenlétét. Mi mást tehetnénk emberként?

De milyennek is képzelték eleink az Istent?

A Bibliában és a keresztény teológiában is meglehetősen változatosan.

- A „seregek ura”, aki segít leölni az ellenségeket,
- bosszúálló, féltékeny Isten, aki kiirtandónak tartja a másféle istenben hívőket,
- haragvó, mennydörgő Isten,
- a középkori királyokhoz hasonlóan aranytrónon ülő Isten,
- a vallás főpapja, aki előtt le kell borulni, ezzel is elismerni a rajtunk jogosan éreztető hatalmát,
- a folytonos dicsőítést igénylő hiú Isten,
- a minden gondolatunkat, cselekedetünket előre tudó, minket szélben fúvott homokszemnek teremtető Isten,
- a világot mindenestül igazgató, kormányzó bábjátékos Isten,
- az eljövendő ítéletet mondó bíró, aki pokolra küldi a bűnösöket,
- a végítélet kihirdető igazságosztó Isten,
- és a végtelenül jóságos, mindenkit szerető Isten.

A keresztény hagyomány nem szűkölködik az ellentmondásos Istenképekben.

Számomra a Jézusi példabeszédben bemutatott jóságos „Abba”, apa közelíti leginkább, a legszebb, legvonzóbb emberi tulajdonságokat is magában foglaló tökéletes Istent. Az az apa, aki magától értetődően egyaránt szereti a megbízható, szorgalmas, vele együtt élő és együtt tevékenykedő fiát, és visszavárja, örömmel fogadja a bűnös, vagyonát, életét eltékozoló, hozzá visszatérő gyermekét.